

# // השתלשלות ההלכה //

## נוסח ברכת "בורא נפשות"

המשנה מביאה מחלוקת תנאים לגבי נוסח הברכה:

השונה מים לצמאו מברך "שהכל נהיה בדברו".

רבי טרפון אומר: "בורא נפשות רבות וחסרונן".

ברכות, פרק ו, משנה ח

כבר קודם לכך קבעה המשנה שאת ברכת "שהכול נהיה בדברו" מברכים על כל דבר שאין גידולו מן הקרקע. המחלוקת כאן היא לגבי אדם צמא ששותה מים, ולדעתו של רבי טרפון אין לברך על מים "שהכול" אלא "בורא נפשות רבות".

(1) מדוע, לדעתכם, רבי טרפון טוען שזהו מקרה חריג שהברכה בו שונה?

מכל מקום אין הלכה כרבי טרפון, וברכת "בורא נפשות" הוגדרה כברכה אחרונה. אחרי מה מברכים אותה?

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו: על הביעא (=ביצים) ועל מיני קופרא (=בשר), בתחילה מברך "שהכל" ולבסוף "בורא נפשות רבות" וכו', אבל ירקא (ירקות) - לא. ורבי יצחק אומר: אפילו ירקא, אבל מיא - לא. ורב פפא אומר: אפילו מיא.

תלמוד בבלי, ברכות מד, ב

(2) הציגו את שלוש הדעות בגמרא לגבי שאלה זו.

הרא"ה מציג גישה ייחודית לגבי תוקף חיוב ברכה זו:

וברכה לאחריו, אי דשבעת המינין - דאורייתא נפקא לן, דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת". אי בשאר המינין - לאחריו ולא כלום, ואפילו למאן דאמר לאחריו "בורא נפשות רבות", רשות הוא דהוי כדמוכח לקמן. וברכה דלפניו נמי סברא הוא ומדרבנן, דאסור לו לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה.

רא"ה על ברכות לה, א, דיבור המתחיל "מכאן אמר רבי עקיבא"

(3) לפי הרא"ה, מדוע מברכים ברכה ראשונה, ומדוע מברכים לאחר אכילת שבעת המינים?

(4) מהו תוקף החיוב של ברכת "בורא נפשות" לדעתו של הרא"ה?

(5) כיצד ניתן להסביר דעה זו?

רבי יצחק (ר"י) מציע גישה הפוכה:

היינו (=יש חובה לברך רק אם אכל כזית) דוקא בברכה שלאחריו, דבעינן (=שצריכים) שיעור, אבל בברכה שלפניו - אפילו פחות מכשיעור, דאסור ליהנות בעולם הזה בלא ברכה, בין לענין אכילה בין לענין שתיה. אבל בברכה שלאחריו בעינן שיעור מלא לוגמיו... והר"י היה אומר ב"בורא נפשות" כיון דלאו ברכה חשובה היא, אפילו בבציר משיעורא (=בפחות מכשיעור) מברכין "בורא נפשות רבות". תוספות ברכות לט, א, דיבור המתחיל "בצר"

(6) במה שונה ברכת "בורא נפשות" משאר הברכות, לפי ר"י, ומדוע?

ה'שולחן ערוך' פוסק כך:

פירות האילן חוץ מחמשת המינים, וכל פירות אדמה וירקות, וכל דבר שאין גידולו מן הארץ, ברכה אחרונה שלהם - "בורא נפשות רבות". ואם אכל מכל מינים אלו, מברך לאחר כולם ברכה אחת.

וברכה זו חותם בה בלא שם, שיחתום כך: "ברוך חי העולמים". שולחן ערוך, אורח חיים, סימן רז

(7) מתוך המחלוקות שלמדתם עליהן בשיעור זה, באילו מחלוקות מכריע ה'שולחן ערוך' בסעיף זה?

המשפט האחרון שמובא בהלכה זו נתון במחלוקת. הגר"א כותב כי:

ובירושלמי מסיים "ברוך אתה ה' חי העולמים". וכן כתב הרא"ש. אבל תלמידי ר"י כתבו, כיוון שבגמרא שלנו לא הוזכר, יש לחתום בלא שם. ודעת הרא"ש עיקר.

ומה שכתב לומר "שבראת" בנוכח (=בגוף שני), ליתא (=אין, כלומר - זה לא נכון), אלא העיקר לומר "שברא", וכן היא לשון הגמרא. ביאור הגר"א, אורח חיים, סימן רז, דיבור המתחיל "וברכה"

(8) כיצד יש לסיים את ברכת "בורא נפשות" לפי דעת הגר"א? על מה הוא מסתמך?

(9) כיצד יש לבטא, לפי דעת הגר"א - "שברא" או "שבראת"? על מה הוא מסתמך?

ה'משנה ברורה' כותב כך על שני הדברים שכתב הגר"א:

**"בורא נפשות רבות":** נוסח הברכה: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, בורא נפשות רבות וחסרונם על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי ברוך חי העולמים". והחיות נקוד בצ"י, שהוא דבוק. ויש אומרים "שבראת". ונהרא נהרא ופשטיה (=ולכל נהר יש את הזרם שלו, כלומר לכל דעה יש על מה לסמוך).

**"חותם בה בלא שם":** שיש אומרים שהיא מטבע ארוכה, ויש אומרים שתיקנו בה מטבע קצר בלא חתימה. ולכך טוב שיחתום, אבל בלא שם. ודעת הגר"א לחתום בה בשם, כמו שמוזכר בירושלמי, ומכל מקום העולם לא נהגו כן. משנה ברורה, אורח חיים, סימן רז, סימן קטן ג; ה

(10) כיצד פוסק ה'משנה ברורה' לגבי הנוסח, האם יש לומר "שברא" או "שבראת"?

(11) כיצד פוסק ה'משנה ברורה' לגבי הזכרת שם ה' בחתימת הברכה, ומדוע?

(12) מהו הנוסח שאתם נוהגים לברך בבית?